

ב. בני אדם שמתענגים מסיפור שמועות ודברי חידושים – מותר לספרם בשבת, אבל מי שאינו מתענג בריבוי שמועות הללו ועושה כן בשביל חברו, יש בזה חשש איסור (עפ"י תרומת הדשן סא. ומובא ברמ"א שו"א). ומכל מקום גם כשמתענג אין זו משנת חסידים, והנשמר מלדבר דברי חול – קדוש ייאמר לו (מובא במשנ"ב שם, ע"ש. וע' בעש"ט עה"ת יתרו לח).
דבור אסור הרהור מותר.

א. אפילו בעניני עסקים ומו"מ, משמע להלכה שהרהור מותר (וכ"כ ב'חידושי הר"ן'). ואולם מצוה שלא להרהר בעסקיו כלל (ע' או"ח שו"ח; ט"ז שו"סקי"ד; שפת אמת). וטוב להסיח דעתו מכל עניני עולם הזה, שהשבת הוא 'יומא דנשמתין' כדאיתא בזוהר, ולא יומא דגופא כלל (ע' פרי צדיק עקב ו ועוד).
ואם מטריד לבו ודואג מתוך הרהור – אסור (עפ"י אגרת התשובה לרבנו יונה, מובא בב"י שו"י).
ב. הוא הדין בכל אלו לענין יום טוב (עפ"י פמ"ג ר"ס שח במ"ז; באה"ל תקכט ועוד).

דפים קיג – קיד

קעז. א. אלו הם מאמרי רבי יוחנן בעניני כבוד הבגדים?
ב. איזהו תלמיד חכם שמחזירין לו אבידה בטביעות עין; שממנים אותו פרנס על הציבור; שבני עירו מצווים לעשות לו מלאכתו?
א. רבי יוחנן היה קורא לבגדים 'מכבדי'.
עוד ממאמרי רבי יוחנן:
מנין לשינוי בגדים (שהוא דרך כבוד לפני המקום) מן התורה, שנאמר ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים; –
גנאי הוא לתלמיד חכם שיצא במנעלים המטולאים לשוק. ופרשו: בטלאי על גבי טלאי, ובמקום שעל גבי הרגל ולא במקום העקב, ובימות החמה (עפ"י ברכות מג ובראשונים כאן ובהגהת הב"ח; רמב"ם דעות ה, ט); –
כל תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו – חייב מיתה, שנאמר כל משנאי אהבו מות, אל תקרי 'משנאי' אלא 'משניאי'. ופרשו דבריו: בגלימה, אבל בלבוש שמתחת הגלימה אין להקפיד אלא על רבד (– שכבת זרע, או דם. עפ"י ראשונים).
[ופירש רבי יוחנן דברי רבי יוסי שרבב חוצץ בבגדי בנאין מצד אחד ובגדי בור משני צדדים – 'בנאין' אלו תלמידי חכמים, שעוסקין בבנינו של עולם. ולפי שהם מקפידים על טינוף לכך חוצץ אפילו אינו מעבר לעבר]; –
מהו שכתוב כאשר הלך עבדי ישעיהו ערום ויחף – 'ערום' בבגדים בלואים, 'ויחף' במנעלים המטולאים; –

איזהו תלמיד חכם שמחזירין לו אבידה בטביעות העין – זה המקפיד על חלוקן להופכו.
[עוד לימד רבי יוחנן (ע' ב"מ כט): דרך ארץ, שלא ינער אדם כסותו תדיר, שהניעור קשה לבגד. גם נהג להניח מפה על בגדיו [ואין בדבר משום חשש כלאים] כדי שלא יתלכלכו (עפ"י ירושלמי כלאים ט, ב). וכן הורה לרבי יהודה נשיאה ללבוש חלוקן מכובד משום 'מלך ביפיו...'. (ע' בירושלמי סנהדרין ב, ו). וע"ע בתר"י ברכות כד: מהירושלמי].

ב. איזהו תלמיד חכם שמחזירים לו אבידה בטביעות העין – זה המקפיד על חלוקו להופכו.

- א. במקום אחר אמרו (ב"מ כג:), כל ת"ח שאינו משנה בדבריו [מלבד בשלשה ענינים שמדת דרך ארץ לשנות בהם] – מחזירים לו אבדה בטביעות עין. והאמור כאן הוא תנאי נוסף על האמור שם (עפ"י א"ז; הגהות אשר"י שם. וי"א שבטביעות עין קלושה הצריכו הבחנה יתרה, וזהו במי שמקפיד על חלוקו להופכו. עפ"י מעיני החכמה ב"מ כד. ועוד). ועתוס' ור"ן חולין מד: 'איזהו ת"ח – הרואה טריפה לעצמו'.
ב. כתב הריטב"א (בגטין כז): אין הדבר תלוי במידת חכמתו וחריפותו אלא בחסידותו וצדקותו. וכן פסק בערוך השלחן (ס"ו ס"ב), וכתב שגם בזמננו יש דין 'תלמיד חכם' לענין זה (וכן מובא בשם הגר"ח פ"י שיינברג שליט"א. ע' דברי חכמים הל' אבידה 10). ויש חולקים בדבר ויש שחוככים (ע' מהרי"ק קסג; תרומת הדשן סו"י ש"א; רמ"א וסמ"ע רס"ב סקמ"ו, פ"ת וש"ע הגר"ז).
ומובא מהגר"מ פיינשטיין זצ"ל ('השבת אבידה כהלכה' עמ' קעג) שאדם שיודעים בו שאינו משנה בדיבורו; אם הנהגתו זו נובעת מחמת ידיעתו בתורה – די בכך אף אם הוא איש פשוט [אבל למעשה אין זה מצוי], ואם מחמת עצמו – אין לסמוך עליו שלא ישנה מהנהגתו.
ג. יש שכתבו שתלמיד חכם הופך בגדיו הפנימיים כשלבשם הפוך, הגם שאין אדם רואהו (ע' מאירי; פרישה או"ח ב, ע"ש במשנ"ב).

איזהו תלמיד חכם שממנים אותו פרנס על הציבור – זה ששואלים אותו דבר הלכה בכל מקום ואומר, ואפילו במסכת כלה. ופרשו: אם יודע במסכת אחת בלבד – מעמידים אותו במקומו. ואם יודע גם בשאר מסכתות – ממנים אותו לראשות הישיבה.

- א. יש מן הגאונים שפרשו 'אפילו במסכת כלה' – שיודע להשיב במסכת שעוסקים בה בישיבה בשעה שכל תלמידי החכמים מתכנסים לשם. וצריך שיהא חכם גדול שידע להשיב.
ב. כתב מהרש"א: גם אם אינו יודע להשיב הלכה בכל מקום, אם הוא יודע בענין מסוים, ממנים אותו פרנס לאותו ענין.

איזהו תלמיד חכם שבני עירו מצווים לעשות לו מלאכתו – זה שמניח חפצו ועוסק בחפצי שמים. ודברים אלו אמורים לענין לטרוח בפתו, (דבר שאינו יכול לטרוח בו וחייו תלויים בו. רש"י).

דף קיד

קעה. רבב שעל מרדעת החמור או על הבגד – מה דינה לענין חציצה?

רבב על המרדעת – חוצץ. רשב"ג אומר: עד כאסר האיטלקי (לא פחות). ועל הבגדים; מצד אחד – אינו חוצץ. משני צדדים (שעבר הכתם מעבר לעבר) – חוצץ. רבי יהודה אומר משום רבי ישמעאל: אף מצד אחד חוצץ. רבי יוסי אומר (לרבי ישמעאל. רש"י. וכ"ה בתוספתא לפי כמה גרסאות): של בנאים – מצד אחד, ושל בור – משני צדדים. ולדבריו ודאי גם במרדעת של חמור אינו חוצץ אלא בשני צדדים.
'בנאים'; לרבי יוחנן, הם תלמידי חכמים. ולריש לקיש הכוונה לבגדי האוליירים (= בלנים, שומרי בגדים שבבית המרחץ). בגדיהם הלבנים, אבל בבגדים הסמוקים – אין מקפידים על טינוף מועט. במרדעת, הלכה כחכמים שלא נתנו שיעור לרבב לענין חציצה, ובלבד שיהיה משני צדדים

(עפ"י רמב"ם ורע"ב בפירוש המשנה למקואות ט,ה; רמב"ם הל' מקואות ג,ג; מאירי).

ובבגדים הלכה כרבי יוסי וכפירוש רבי יוחנן, שבגד של ת"ח מצד אחד חוצץ ושל בור – משני צדדים (רמב"ם שם ג,ד ובפיה"מ שם).

קעט. א. חלבי שבת, האם קרבים ביום טוב או ביום הכפורים שחלו במוצאי שבת? וכן להפך; חלבי יום טוב /

יום הכפורים, האם קרבים בשבת?

ב. האם מכינים מיום הכיפורים לשבת?

ג. יום טוב או יוהכ"פ שחלו להיות בערב שבת – האם היו תוקעים לפני כניסת השבת, כשם שתוקעים בכל

ערב שבת?

ד. מה דין קניבת ירק וכדומה, ביום הכיפורים שחל בשבת או כשחל ביום אחר?

א. חלבי יום טוב או יום הכפורים אינם קרבים בשבת (שאינן דוחה שבת אלא חובה הקבוע לה זמן, בזמנה.

ורבי ישמעאל דרש שחלבי יוהכ"פ אינם קרבים בשבת מבשבתו).

חלבי שבת קרבים ביום טוב. (ופרשו בגמרא שלרבי ישמעאל אין צריך לימוד מיוחד על כך, כי לשיטתו

אפילו נדרים ונדבות קרבים ביום טוב. ורבי עקיבא דרש מעלת שבת בשבתו).

לדברי רבי ישמעאל, חלבי שבת קרבים ביום הכיפורים (עלת שבת בשבתו). לרבי עקיבא – אינם קרבים

(בשבתו).

א. הלכה כרבי עקיבא מחברו, ואין מקריבים חלבי שבת ביוהכ"פ (רמב"ם תמידין ומוספין א,ז).

ב. בתוס' בפסחים (נט: ד"ה ולא) מבואר שלרבי ישמעאל, חלבי חול קרבים ביום טוב, מפני שהכתוב

שמשמע ממנו לאסור, 'עולת שבת בשבתו' ולא עולת חול – בשבת מדבר ולא ביום טוב,

ולרבי עקיבא אינם קרבים.

ב. כאמור לעיל, לדברי רבי ישמעאל מקפלים את הבגדים ומציעים את המטות מיום הכפורים לשבת כאשר

חל זה באחד בשבת [בזמן שהיו מקדשים על פי הראיה]. ומשמע שרבי עקיבא חולק (וכ"מ בתוס').

ג. יום טוב שחל להיות ערב שבת, היו תוקעים קודם כניסת השבת כדי להודיע על כניסתה, לאסור עשיית

מלאכות שהיו מותרות ביום טוב. יום הכפורים שחל להיות ערב שבת – לא היו תוקעים. כן שנינו במסכת

חולין.

לדברי רבי יהודה בנו של רבי שמעון בן פזי, לרבי ישמעאל שאמר חלבי שבת קרבים ביוכ"פ ואין חלבי

יוכ"פ קרבים בשבת, יש טעם לתקוע בין יוהכ"פ לשבת כדי שיבחינו ביניהם. ורבי זירא אמר שגם לרבי

ישמעאל אין צריך לתקוע כי כהנים זריזים הם. [ואין תוקעים להודיע שיוהכ"פ מותר בקניבת ירק שלא

כבשבת – משום שאין דוחים שבות, דהיינו תקיעת שופר, כדי להודיע היתר. כן הסיקו כסברת רב יוסף].

פרטים נוספים בענין התקיעות בערב שבת – בחולין כו.

ד. התירו חכמים לקנב את הירק ביום הכפורים לצורך אכילת הערב. (מדובר בירק תלוש ואינו מתכחו דק

דק, הלכך אין בדבר איסור תורה. עפ"י תוס').

ואמרו בשם רב הונא: יוהכ"פ שחל להיות בשבת אסור בקניבת ירק. וכן שנה רב מנא. ואילו רבי חייא

בר אבא בשם רבי יוחנן אמר מותר, ותניא כוותיה.

לא התירו אלא מן המנחה ולמעלה, מפני עגמת נפש (ששואף ומצפה לעת אכילה, ואין כאן משום פגיעה בעיניו אלא אדרבה, מרבה עגמת נפש. עפ"י רש"י), ולא קודם לכן. ומסופר שבבית רבה מיהרו לחתוך דלועים קודם הזמן, ואסר להם בשם רבי יוחנן.

פיצוץ אגוזים ופירוח רימונים – כמוהם כקניבת ירק.

א. הרמב"ם פסק לאסור קניבה ביוהכ"פ שחל להיות בשבת, כרב הונא. ובעל המאור פסק להתר

כרבי יוחנן. והוסיף: 'זהרי'ף ז"ל לא כתב מכל זה כלום לפי שלא רצה לפרסם היתר בדבר זה משום עמי הארץ. והרבה יש כיוצא בזה מן הדברים שהשמיט מלכתוב. והרמב"ן כתב שהרי"ף לא הביא היתר קניבת ירק כי בגמרא גם כן נאסר, במעשה דרבה, וכל שכן בדורות האחרונים יש לגזור שמא יקדימו לקנב. ואף ביום הכפורים שלא חל בשבת משמע שלמעשה אין לנהוג היתר (עפ"י ר"ן ועוד. וכן נפסק בשו"ע תרי"א, ב).

ב. יש אומרים שלפי דעת הראשונים שנימקו איסור קניבת ירק קודם המנחה שמא ישכח ויאכל,

כמו כן אסור ליגע באוכלים כל היום מאותו הטעם (עב"ח תרי"א ומג"א בשם מהרי"ל). ויש מתירים בנגיעה, כי רק בהתעסקות הכנתם לאכילה נאמר חשש זה (עפ"י מגן אברהם. וכן הכרעת הפוסקים להתיר נגיעה – ע' רמ"א סוס"י תרי"ב וש"פ).

פרק ששה עשר; דף קטו

קפ. א. אלו כתבי הקדש מצילים מפני הדליקה בשבת ואלו אין מצילים? ומה דינן של ברכות וקמיעות?

ב. כתבי הקדש שלא ניתנו לקרות בהם – מה יעשה בהם?

ג. האם ניתן לכתוב ולקרוא כתבי הקדש בלשון תרגום ובשאר לשונות? האם ניתן לכתבם שלא על הספר ובדיו?

א. כל כתבי הקדש מצילים אותם מפני הדליקה [למבוי שאינו מפולש, ואף על פי שלא עירבו. בן בתירא

אומר: אף למפולש. ע' להלן], ואף על פי שאין קוראים בהם בשבת, כגון ספרי הכתובים.

כתבי הקדש שלא ניתנו לקרות בהן, כגון שהיו כתובים בשאר לשונות וכדלהלן; רב הונא אמר: אין מצילים אותם בשבת מפני הדליקה, ורב חסדא אמר: מצילים משום בזיון כתבי הקדש. והראו בגמרא שנחלקו בדבר התנאים בברייתות.

רבנו חננאל הרי"ף הרמב"ם והרא"ש פסקו שאין מצילים, שהלכה כרב הונא מפני שהוא רבו

של רב חסדא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב. ואילו הרי"ד פסק כרב חסדא, שכן היא דעת

תנא קמא כנגד רבי יוסי שבברייתא.

הסיקו על פי הברייתא שגם ספרים שאינם כתובים בדיו אלא בסם ובסיקרא וכדו', מצילים אותם מפני

הדליקה, מלבד מגילת אסתר שאין מצילים אותה אלא כשכתובה כהכשרה, על הספר ובדיו. (פרשו התוס',

לפי שאין בה אזכרה, אבל שאר ספרים הואיל ויש בהם אזכרות, אעפ"י שאינם כשרים אלא בדיו – מצילים

אותם). וכן ספר הכתוב כתב עברי – מצילים אותו מפני הדליקה.

א. דין זה תלוי במחלוקת הנזכרת, האם ספר שאינו ראוי לקרות בו מצילים אותו (עפ"י תוס' ועוד).

ואולם הרמב"ם פסק כרב הונא ואעפ"י"כ הביא שמצילים כתבי הקדש הכתובים בסם ובסיקרא.

וגם לא כתב שמגילת אסתר שונה בענין זה (כאשר העיר בחזו"א ס.ח. וראה בהסבר הדבר בשעורים

לזכר אבא מר' ח"א עמ' רמב, רמט"רנ).